

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

จากปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงกับประเทศไทยส่งผลให้ระบบธุรกิจหลายระบบรวมทั้งทางภาครัฐบาลต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนมหาศาลไม่ต่ำกว่าล้านล้านบาท ธุรกิจเป็นจำนวนมากถึงกับล้มละลายไม่สามารถประกอบกิจการต่อไปได้ ก่อให้เกิดอัตราการว่างงานที่สูงมากเป็นประวัติการณ์ เกิดความจำเป็นที่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างมหาศาลในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อลดผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร เป็นต้น สาเหตุแห่งความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นเพราะการขาดระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System: EWS) ที่มีประสิทธิภาพที่คอยเป็นตัวชี้วัดถึงระดับความมั่นคงให้แก่ระบบธุรกิจ จึงทำให้เกิดคำถามว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะต้องมีการสร้างระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า หรือปัจจัยชี้้นำถึงภาวะการล้มละลายหรือภาวะขัดข้องทางการเงินที่อาจจะเกิดขึ้นกับบริษัทหรือระบบธุรกิจหนึ่งๆ ซึ่งจะทำให้บริษัท หรือระบบธุรกิจนั้นๆ ที่มีแนวโน้มจะเกิดปัญหาจากการประกอบกิจการสามารถปรับโครงสร้างภายในองค์กรเพื่อรับมือหรือหลีกเลี่ยงภัยพิบัติทางการเงินที่จะเกิดขึ้นได้ทันต่อสถานการณ์ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนควรจะต้องให้ความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าหาแนวทางในการสร้างและพัฒนาระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อความมั่นคงทั้งของภายในองค์กรและระบบเศรษฐกิจของประเทศ (Pranee and Peera, 2002)

ธุรกิจโรงสีข้าวจัดได้ว่าเป็นระบบธุรกิจหนึ่งที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก รวมทั้งธุรกิจโรงสีข้าวยังมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับภาคการผลิตและธุรกิจอื่นๆ อีกมาก เช่น ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคการส่งออกที่มีความเกี่ยวข้องกับข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยในภาคการเกษตรนั้นประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตข้าวรายใหญ่ของโลกมีพื้นที่เพาะปลูกถึง 57.07 ล้านไร่ในปี 2543/44 ภาคการส่งออกที่ทำรายได้ให้ประเทศไทยปีละไม่ต่ำกว่า 65,000 ล้านบาท ทางด้านภาคอุตสาหกรรมที่ทำการแปรรูปข้าวเฉพาะที่ใช้ในประเทศมีประมาณ 2.12 ล้านตัน (กองนโยบายอุตสาหกรรมรายสาขา2, www.oie.go.th) ทั้งนี้เพราะปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากข้าวได้มีการเพิ่มความหลากหลายของชนิดผลิตภัณฑ์ เพื่อ

ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ข้าวสำคัญๆ ที่สามารถผลิตในเชิงอุตสาหกรรมได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จำพวกแป้งจากข้าวชนิดต่างๆ เส้นก๋วยเตี๋ยว ประเภทต่างๆ ขนมและอาหารกึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น ดังรูป 1.1 และถ้าจะถือว่าโรงสีข้าวเป็นโรงงานอุตสาหกรรมแล้วก็นับได้ว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย ซึ่งถึงแม้ว่าระบบธุรกิจโรงสีข้าวจะมีขนาดใหญ่แต่กลับไม่ค่อยมีการเผยแพร่บทความหรืองานวิจัยทางด้านการเกี่ยวกับระบบธุรกิจโรงสีข้าวเท่าที่ควร (พรชัย, 2541) นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจุบันจำนวนโรงสีข้าวมีปริมาณลดลงเป็นอย่างมากจากประมาณ 6,000 แห่งในปี พ.ศ. 2523 (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2523) เหลือเพียงประมาณ 3,000 แห่งในปี พ.ศ. 2545 (กระทรวงอุตสาหกรรม, www.oie.go.th) ตามจำนวนโรงสีข้าวที่มีรายชื่อในทำเนียบอุตสาหกรรม

ธุรกิจโรงสีข้าวในประเทศไทยมีทั้งที่ดำเนินงานโดยเอกชนและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งการศึกษานี้ต้องการที่จะทราบถึงปัจจัยหรือตัวชี้วัดที่จะสามารถช่วยทำนายความน่าจะเป็นของความมั่นคงหรือล้มเหลวให้แก่ธุรกิจโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรเพื่อนำไปสร้างเป็นระบบสัญญาณเตือนภัย ทั้งนี้เพราะสหกรณ์การเกษตรเป็นกิจการที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรได้เป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2540 สหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยมีจำนวน 3,097 แห่ง ดังตาราง 1.1 และมีจำนวนสมาชิกถึง 4,338,095 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 1.2 นอกจากนี้สหกรณ์การเกษตรยังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะช่วยฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นด้วยการรวมพลังพึ่งพาตนเองของประชาชนในประเทศไทย และที่สำคัญถึงแม้ว่าสหกรณ์การเกษตรและธุรกิจที่ดำเนินงานโดยสหกรณ์การเกษตรจะเป็นองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านเทคโนโลยี และเงินทุนจากภาครัฐบาลก็ตามแต่ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องดำเนินงานทางธุรกิจ จึงจำเป็นต้องแข่งขันเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองภายใต้ระบบการค้าเสรี นั่นคือ ต้องมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการในเชิงธุรกิจทุกๆ ด้าน และต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกได้ ดังนั้นการสร้างแบบจำลองการทำนายความล้มเหลวของผลประกอบการโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้เป็นระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าในการดำเนินกิจการโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรเพื่อป้องกันความล้มเหลวที่อาจจะเกิดขึ้น โดยใช้ข้อมูลทางการบัญชีในงบการเงินด้วยอัตราส่วนทางการเงิน (financial ratios) ซึ่งอัตราส่วนทางการเงินที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์จะต้องครอบคลุมและเป็นไปตามหลัก CAMEL คือ ทุน (C) ทรัพย์สิน (A) การจัดการ (M) กำไร (E) และสภาพคล่อง (L) เพราะเนื่องจากการศึกษาอื่นๆ ที่ผ่านมามักจะใช้อัตราส่วนทางการเงินที่ไม่ครอบคลุมตามหลัก CAMEL โดยเฉพาะอัตราส่วนที่จะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพทางการจัดการที่ยากแก่การประเมินและขึ้นอยู่กับผู้วิจัยเป็นสำคัญ (Barr and Siems, 1996)

ดังนั้นในการศึกษานี้จึงใช้การวิเคราะห์เส้นห่อหุ้ม (Data Envelopment Analysis: DEA) ในการประมาณค่าประสิทธิภาพของการจัดการโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรเพื่อนำมาใช้เป็นตัวแปรที่แสดงถึง ประสิทธิภาพหรือคุณภาพทางด้านการจัดการตามหลัก CAMEL ซึ่งนอกจากนี้ค่าประสิทธิภาพของการจัดการดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการได้อีกทางหนึ่ง

แนวทางและข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การสร้างระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าและการปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการในการศึกษานี้ จะทำการศึกษาในธุรกิจโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ทางธุรกิจโรงสีของสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือแล้วยังจะเป็นแรงผลักดันให้แก่ สหกรณ์อื่นๆ หน่วยงานหรือองค์กรทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้ให้ความสนใจและพิถีพิถันกับการสร้างระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าให้แก่องค์กรของตนเพื่อป้องกันความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตที่เหมือนกับความสูญเสียที่เกิดขึ้นในอดีต รวมทั้งก่อให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจต่อไปได้

ตาราง 1.1 จำนวนสหกรณ์ในภาคการเกษตร ปี พ.ศ.2535 - 2540

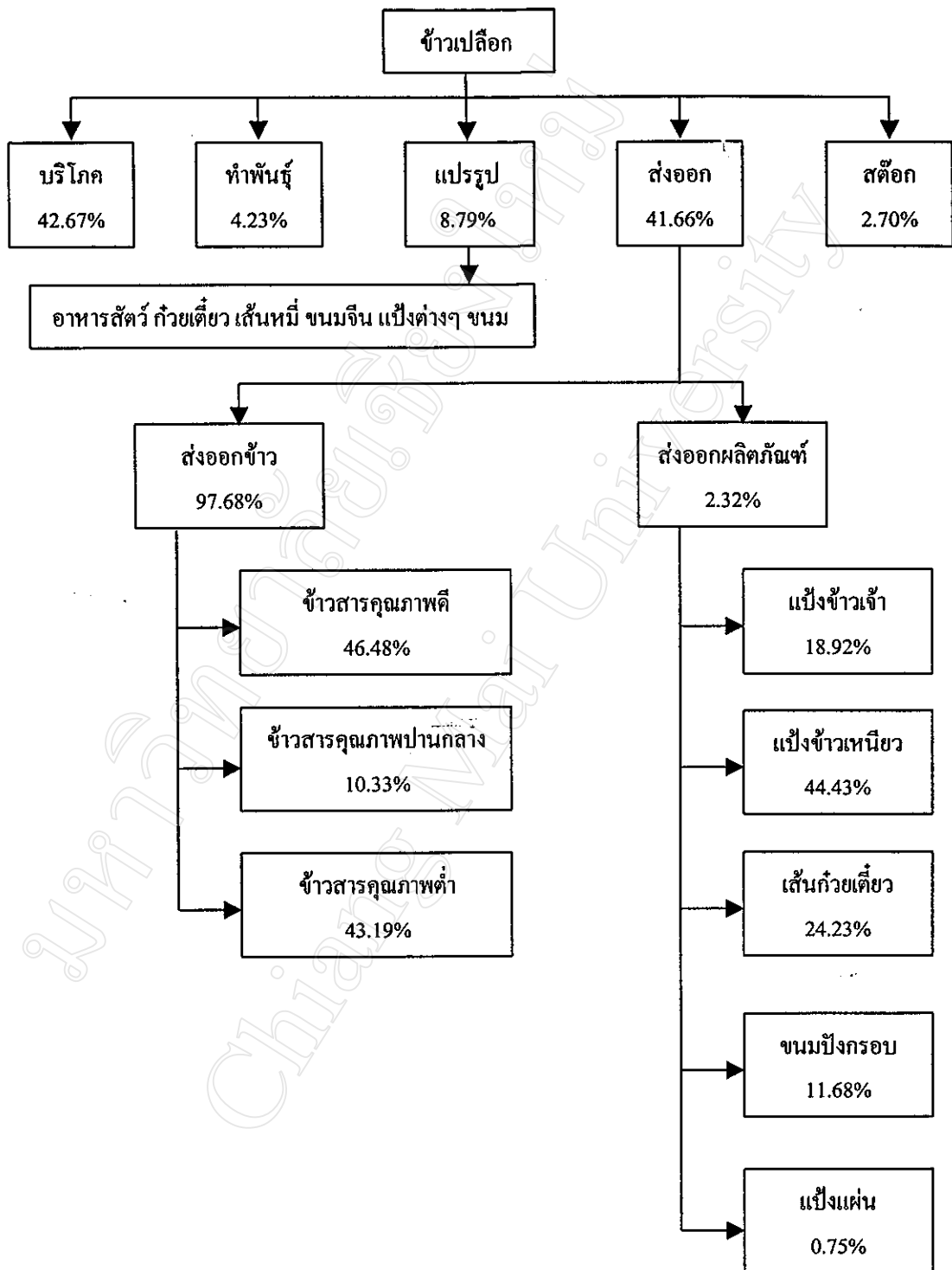
ประเภทสหกรณ์	ปี พ.ศ.					
	2535	2536	2537	2538	2539	2540
สหกรณ์การเกษตร	1,669	1,797	1,976	2,461	3,832	3,097
สหกรณ์ประมง	32	36	46	52	57	64
สหกรณ์นิคม	94	93	95	95	95	99

ที่มา: สถิติสหกรณ์ในประเทศไทย ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540

ตาราง 1.2 จำนวนสหกรณ์และสมาชิกของสหกรณ์ในภาคการเกษตร ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์	จำนวนสมาชิก (ครัวเรือน)
สหกรณ์การเกษตร	3,097	4,338,095
สหกรณ์ประมง	64	10,722
สหกรณ์นิคม	99	132,919

ที่มา: สถิติสหกรณ์ในประเทศไทย ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540

รูป 1.1 การใช้ประโยชน์จากข้าว

ที่มา: กองนโยบายอุตสาหกรรมรายสาขา 2

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบแบบจำลองการทำนายความล้มเหลวของผลประกอบการธุรกิจ โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อทราบผลการทำนายความล้มเหลวของการประกอบการของธุรกิจ โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทยด้วยแบบจำลองที่สร้างขึ้น
3. เพื่อทราบความเที่ยงตรงของผลการทำนายความล้มเหลวของการประกอบการของธุรกิจ โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทยจากแบบจำลองที่สร้างขึ้น

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้คาดว่าจะมีประโยชน์ต่อ โรงสีข้าวเอกชนและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งผู้ประกอบการ นักลงทุน กรมการค้าภายใน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการคลัง ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) ของการประกอบการธุรกิจโรงสีข้าวของสหกรณ์
2. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการ โรงสีข้าวของสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางให้ธุรกิจอื่นในการสร้างและพัฒนาแบบจำลองการทำนายความล้มเหลวและระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ประชากรที่ทำการศึกษา คือ สหกรณ์การเกษตรทุกแห่งในภาคเหนือของประเทศไทยที่มีการดำเนินธุรกิจโรงสีข้าวตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป รวมทั้งชุมนุมสหกรณ์การเกษตรระดับจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทยที่มีการดำเนินงานและการจัดการทางด้านธุรกิจโรงสีข้าวเช่นเดียวกัน สหกรณ์การเกษตร โดยเป็นโรงสีข้าวที่มีขนาดกำลังการผลิตตั้งแต่ 2 ตันต่อวันขึ้นไป

1.5 ข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1.5.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

เป็นข้อมูลที่ได้ทำการรวบรวมจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด กรมการค้าภายใน สำนักงานสหกรณ์จังหวัด และอื่นๆ ประกอบไปด้วย ข้อมูลที่เกี่ยวกับจำนวนโรงสีข้าวในภาคเหนือของประเทศไทยทั้งที่เป็นของเอกชนและของสหกรณ์ รูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจโรงสีของสหกรณ์ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

1) ชนิดของข้อมูล

สำหรับข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้จากงบดุล และงบกำไรขาดทุนของโรงสีข้าวสหกรณ์การเกษตรและชุมนุมสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) ตั้งแต่ปี 2540 ถึงปี 2544

2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิข้างต้นได้กำหนดที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากสหกรณ์การเกษตรและชุมนุมสหกรณ์การเกษตรระดับจังหวัดที่มีการดำเนินธุรกิจโรงสีข้าวตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป โดยการทำ Focus Group ร่วมกับผู้มีหน้าที่ในการรับผิดชอบธุรกิจโรงสีข้าวแต่ละแห่ง